

Delrapport

Palliativ behandling, pleie og omsorg – utdanningskvalitet i bachelor i sykepleie ved Høgskulen på Vestlandet (HVL)

Campus Haugesund, Førde, Stord og Bergen

Institutt for helse- og omsorgsvitenskap (IHO)

Fakultet for helse- og sosialvitenskap

Illustrasjonsfoto: Shutterstock

Prosjektgruppe:

Prosjektleder:

Sølvi Eide Lunde, høyskolelektor/ emneansvarlig campus Haugesund,

Prosjektmedarbeidere:

Kristin Valen, stipendiat/ høyskolelektor campus Haugesund

Marianne Fjose, stipendiat/ høyskolelektor/ emneansvarlig campus Førde

Inger Helen Hardeland Hjelmeland, høyskolelektor campus Stord

Sigrid Bøe Skogstrand, Høyskolelektor campus Bergen (desentralisert)

Anne Marit Sand, førstelektor campus Bergen

Delrapporten er skrevet av Sølvi Eide Lunde, Marianne Fjose og Kristin Valen med innspill fra de andre i prosjekt- og referansegruppen.

8. juni 2018

Innholdsfortegnelse

Ingress	2
Bakgrunn.....	2
Formål	3
Prosjekt- og referansegruppe	3
Prosjektgruppe.....	3
Referansegruppe.....	4
Arbeidsprosessen.....	4
Metode	5
Innhenting av nasjonale og internasjonale føringer og retningslinjer	5
Søk etter forskning	5
Kartlegge palliasjon i bachelor i sykepleie ved HVL's 4 campus	5
Resultater	6
Offentlige føringer og utredninger	6
Forskning om utdanning i palliativ behandling, pleie og omsorg.....	6
Utarbeiding av kvalitetsindikatorer	7
Kartlegging av undervisning i palliasjon ved Høgskulen på Vestlandet	8
Læringsutbytter, innhold og undervisningsmetoder	8
Diskusjon	10
Kvalitetsindikatorene	10
Læringsutbyttene	10
Faglig innhold	11
Undervisningsmetoder	11
Konklusjon.....	13
Videre anbefalinger.....	13
Litteraturliste.....	14
Vedlegg	16
Vedlegg 1 – Søknad om «Småforskmidler» 2017	17
Vedlegg 2 – Tildeling av «småforskmidler» 2017.....	26
Vedlegg 3 – Regnskap «småforskmidler» 2017	27
Vedlegg 4 – Søkeord med synonym	28
Vedlegg 5 – Kartlegging av undervisning i palliativ behandling pleie og omsorg HVL.....	29
Vedlegg 6 – Forslag til kvalitetsindikatorer/ undervisningstemaer	30

Ingress

Våren 2017 ble det etter initiativ fra Marianne Fjose etablert et FOU samarbeid innen palliativ behandling, pleie og omsorg med Sølvi Eide Lunde og Kristin Valen. Sammen ble det bestemt å kartlegge om undervisningen ved Høgskolen på Vestlandet (HVL) sine bachelorutdanninger i sykepleie er i tråd med offentlige føringer samt forskningsfeltet. Det ble søkt «småforskmidler» ved campus Stord/ Haugesund, og prosjektgruppe og referansegruppe ble etablert (Se vedlegg 1 og 2). Denne delrapporten presenterer funn fra kartleggingen, og diskuterer eksisterende undervisningstilbud opp mot nasjonale og internasjonale anbefalinger og forskning innen palliasjon. Delrapporten peker på utfordringer og kommer med noen forslag til oppbygging av undervisning innen fagfeltet palliasjon ved HVL. Det er ønskelig at resultatet av prosjektet integreres i samorganisering av bachelorprogrammene i sykepleie ved HVL fra 2020.

Bakgrunn

Det engelske begrepet «palliativ care», står for palliativ behandling, pleie og omsorg. Fordi vi på norsk ikke har et godt ord for «care», som dekker både behandling, pleie og omsorg, har ulike begrep blitt brukt, som palliativ omsorg og palliasjon. Palliativ behandling, pleie og omsorg er et eget fagfelt innen helsetjenesten. Fagfeltet har som mål å fremme livskvalitet for alvorlig syke og døende pasienter og deres familier gjennom lindring av fysiske, psykiske, sosiale og eksistensielle problem.

Palliasjon skal gjelde uavhengig av diagnose og alder, ved alle stadier av alvorlig sykdom fra diagnosetidspunkt til død og ikke bare i livets siste fase (Ferrell, Coyle, & Paice, 2015; NOU 2017:16, 2017). Dette vil sammen med økt forventet levealder, medføre at flere personer vil få behov for palliativ behandling, pleie og omsorg i fremtiden (Josephsen & Martz, 2014; NOU 2017:16, 2017). Sykepleiere er den helseprofesjonen som står pasienter og familier nærmest, har ofte kontinuerlig kontakt og oppfølging og er derfor i en nøkkelposisjon til å hjelpe og støtte pasienter og familier i palliativ fase (Cavaye & Watts, 2014b; Josephsen & Martz, 2014; Sekse, Hunskår, & Ellingsen, 2018). Pasienter og familiemedlemmer trenger kompetente sykepleiere på alle nivå av helsetjenesten innen palliativ behandling, pleie og omsorg (Gamondi, Larkin, & Payne, 2013; Helsedirektoratet, 2015; NOU 2017:16, 2017). Det er en helsepolitisk målsetting i Norge at pasienten skal få mest mulig hjemmetid, og om mulig dø hjemme (NOU 2017:16, 2017). En barriere mot hjemme-død er tilgang på hjemmesykepleie og nødvendig kunnskap i palliasjon (Helsedirektoratet, 2015; NOU 2017:16, 2017; Wallace et al., 2009).

Kompetanseutvikling i palliativ behandling, pleie og omsorg starter i bachelor utdanningen. Rammeplan for sykepleierutdanning peker på at bachelorutdanningen skal sikre at alle nyutdannede sykepleier har grunnleggende kunnskap i lindrende behandling, pleie og omsorg (Kunnskapsdepartementet, 2008). Imidlertid viser en ny offentlig utredning (NOU 2017:16) «På liv og død» at det eksisterer lite systematisk kunnskap om innhold av palliativ behandling, pleie og omsorg i sykepleieutdanningene i Norge.

Forskningsstudier viser at sykepleierstudenter er lite forberedt og utrygge i forhold til ivaretagelse av pasienter og pårørende i palliativ fase (Gillan, van der Riet, & Jeong, 2014; Lippe & Carter, 2015), og at studentene opplever møtene med døende pasienter som

skremmende og krevende (Cavaye & Watts, 2014a; Charalambous & Kaite, 2013; Gillan, van Der Riet, & Jeong, 2014). Dette kan føre til en avstandtaking til arbeid med pasienter i palliativ fase (Cavaye & Watts, 2014a). Samtidig rapporterer noen studier at studenter har utbytte av undervisning innen palliativ behandling, pleie og omsorg. Forøvrig fremkommer det ikke hvilke undervisningsmetoder som gir best læringsutbytte i forhold til kunnskaper, ferdigheter og holdninger, men undervisningsformer som fremmer refleksjon og studentaktiv læring fremheves (Alt-Gehrman, 2017; J. N. Carmack & S. Kemery, 2018; Gillan et al., 2014; Lippe & Carter, 2015). Det er derfor rimelig å spørre seg om bachelorutdanningene i sykepleie er rigget for å gi studentene grunnleggende kompetanse i palliativ behandling, pleie og omsorg.

Formål

Prosjektets formål har vært å kartlegge og videreutvikle utdanningskvalitet innen fagområdet palliativ behandling, pleie og omsorg for bachelorstudenter i sykepleie i HVL gjennom å:

- Kartlegge hva nasjonale og internasjonale føringer og retningslinjer vektlegger, og hvilke anbefalinger som gis angående utdanning innen palliativ behandling, pleie og omsorg på bachelornivå.
- Kartlegge hva forskning sier om hvilken undervisning som blir gitt i palliativ behandling, pleie og omsorg i bachelorprogram i sykepleie
- Kartlegge og sammenligne palliativ behandling, pleie og omsorg; læringsutbytter, undervisningstemaer og metoder, pensum og hvor i bachelorprogrammet undervisningen blir gitt ved de ulike campus på HVL.

På bakgrunn av kartleggingene, er formål videre å:

- Utvikle forslag til kvalitetsindikatorer innen palliativ behandling, pleie og omsorg i tråd med nasjonale og internasjonale føringer, retningslinjer og forskning.
- Gi anbefalinger for undervisningsopplegg innen fagområdet palliasjon i HVL.

Dette for å sikre at undervisningen er i tråd med nasjonale føringer, arbeidslivets krav og oppdatert kunnskap.

Prosjekt- og referansegruppe

Deltakere i prosjektgruppen har vært medarbeidere fra institutt for helse og omsorgsvitenskap (IHO) i HVL

Prosjektgruppe

Prosjektleder:

- Sølvi Anne Eide Lunde, høyskolelektor/ fag- og emneansvarleg campus Haugesund

Prosjektmedarbeidere:

- Kristin Valen, høyskolelektor/ PhD stipendiat campus Haugesund
- Marianne Fjose, høyskolelektor/PhD stipendiat/ emne- og studieansvarlig campus Førde
- Inger Helen Hardeland Hjelmeland, høyskolelektor campus Stord
- Sigrid Bøe Skogstrand, høyskolelektor campus Bergen
- Anne Marit Sand, førstelektor campus Bergen

Referansegruppe

- Sidsel Ellingsen, Førsteamanuensis, VID vitenskapelig høgskole, campus Bergen,
- Astrid Håland, leder, Utviklingssenter for sykehjem og hjemmetjenester i Helse Fonna
- Ann-Kristin Øren, undervisnings sykepleier, Kompetansesenteret i lindrende behandling Helseregion Vest (KLB)
- Bente Ervik, førsteamanuensis, Universitetet i Tromsø (UIT) campus Tromsø, Institutt for helse- og omsorgsfag / Universitetssykehuset Nord-Norge HF Kompetansetjeneste for lindrende behandling, Kreftavdelingen
- Reidun Sandvik, førsteamanuensis, HVL Bergen
- Irene Aasmul, høgskolelektor/ PhD stipendiat, HVL Bergen

Arbeidsprosessen

Det ble søkt om «smådriftsmidler» fra campus Stord/Haugesund til å utvikle et samarbeidsprosjekt. Prosjektet fikk innvilget kr.8.000 til dekning av reise og opphold for ansatte campus Haugesund/Stord, samt lunsj for prosjektgruppen ved møter. Regnskapet viser et forbruk på kr. 3955 (se vedlegg 3). I tillegg er utgifter til en reise for prosjektmedarbeider fra Førde dekket av HVL Førde. Undervisere innen palliasjon fra campus Stord og campus Bergen ble invitert inn i prosjektgruppen og referansegruppe ble etablert. Prosjektgruppen startet sitt arbeid høsten 2017, og har hatt to fysiske møter på campus Kronstad, og ellers dialog via Skype og mail.

Delrapporten er skrevet av Sølvi Eide Lunde, Marianne Fjose og Kristin Valen med innspill fra de andre i prosjektgruppen og referansegruppen.

Metode

Prosjektet har hatt ulike delmål, det har derfor vært nødvendig å bruke ulike metoder for å innhente kunnskap. Først fant vi fram til nasjonale og internasjonale offentlige føringer og retningslinjer som omhandlet palliativ behandling, pleie og omsorg. Derne st gjorde vi et systematisk søk etter forskning som kartla hvilken undervisning som blir gitt i palliativ behandling, pleie og omsorg i bachelor program i sykepleie. Tilslutt har vi kartlagt innholdet av palliativ behandling, pleie og omsorg i bachelorprogrammene i sykepleie ved de ulike campus i HVL. I det følgende blir hver av metodene nærmere beskrevet.

Innhenting av nasjonale og internasjonale føringer og retningslinjer

Et utvalg nasjonale og internasjonale offentlige føringer og retningslinjer som omhandler fagfeltet palliativ behandling, pleie og omsorg er valgt ut. Utvelgelsen er basert på vår faglige kompetanse som undervisere, forskere og klinikere innen fagfeltet. Vi har også snakket med nasjonale fagpersoner, som kan regnes som eksperter innen fagfeltet. En oversikt over hvilke nasjonale og internasjonale føringer og retningslinjer som er studert, se tabell 1.

Tabell 1

Nasjonale føringer og retningslinjer	Internasjonale White papers
NOU 2017:16. (2017). På liv og død. Palliasjon til alvorlig syke og døende	www.Eapcnet.eu . (2009). White Paper on Standards and Norms for Hospice and Palliative Care in Europe: Part 1.
Helsedirektoratet. (2015). Nasjonalt handlingsprogram for palliasjon i kreftomsorgen. (IS-2285).	Gamondi, C., Larkin, P., & Payne, S. (2013). Core competencies in palliative care: an EAPC white paper on palliative care education: part 2.
Rammeplan for sykepleierutdanning (2008)	

Søk etter forskning

Søk etter forskning er gjort i databasene Academic Search Elite (ASE), Cinahl med fulltekst og Medline. Søk i ASE muliggjør å samtidig søke i Medline og Cinahl, men utelukker bruk av MESH og trunkering. Omfattende synonymordgrupper ble derfor utarbeidet for hver av søkeområdene; palliative care, nursing student, og nurse education. Synonymordgruppene ble kombinert med AND. Søk er tidsmessig avgrenset fra januar 2000 til november 2017. Videre har søk vært avgrenset til engelskspråklige artikler. I tillegg er manuelt søk i alle relevante artiklers referanselister gjennomført (Se vedlegg 4 - oversikt over søkeord).

Kartlegge palliasjon i bachelor i sykepleie ved HVL's 4 campus

Undervisere innen palliativ behandling, pleie og omsorg fra alle 4 campus og alle 5 bachelorprogrammene har deltatt i prosjektet. Hver underviser har fylt ut et kartleggings skjema som inneholdt følgende: læringsutbytter, temaer, undervisningsmetoder, antall timer, pensum og i tillegg når i utdanningen de ulike tema blir undervist i (se vedlegg 5). Skjema brukt i kartleggingen er utarbeidet parallelt med arbeidet med kvalitetsindikatorerne (se vedlegg 6).

Resultater

Offentlige føringer og utredninger

I følge rammeplan for sykepleieutdanning (Kunnskapsdepartementet, 2008) skal studentene etter endt utdanning ha handlingskompetanse til å lindre lidelse hos både pasient og pårørende, hjelpe pasienten til en verdig død, og informere, undervise og veilede pasienter og pårørende om problemer og behov som oppstår ved sykdom, lidelse og død. Både «Handlingsprogram for palliasjon i kreftomsorgen» (Helsedirektoratet, 2015) og NOU 2017:16 «På liv og død», som begge bruker begrepet palliasjon, sier at alt helsepersonell bør ha generell kompetanse innen palliasjon, som de helst bør få gjennom sin grunnutdanning.

I et vedlegg til Handlingsprogrammet (Helsedirektoratet, 2015) skisseres tre ulike nivå kompetansekrav (A-B-C) som alle yrkesgrupper som yter lindrende behandling, pleie og omsorg skal ha, innenfor sitt nivå. Nivå A er grunnleggende kompetanse i palliasjon, som må formidles i grunnutdannelsen. For øvrig presiseres ikke kompetansekravene på nivå A ytterligere i vedlegget. Men i hoveddelen av handlingsprogrammet står det at grunnleggende palliasjon ivaretar: kartlegging av symptomer og plager, symptomlindring, informasjon til pasient og pårørende, pårørende, terminal pleie, sorgarbeid og oppfølging av etterlatte og dokumentasjon og kommunikasjon mellom aktørene.

NOU 2017:16 «På liv og død» poengterer at det er viktig å styrke kompetansen i palliasjon. Utredningen foreslår at det i alle helse- og sosialfaglige utdanninger, der fagpersonellet møter pasienter og pårørende med behov for palliasjon, skal framgå av rammeplaner, studieplaner og læringsutbytter at palliasjon er et fagfelt. Videre foreslåes at det systematisk må undervises i palliasjon, og at undervisningen ikke kun er del av andre temaer. Undervisningen om palliasjon bør omfatte palliasjon til alle som har behov, uavhengig av diagnose og alder, og den må ivareta tidlig integrasjon av palliasjon, samt ha et tverrfaglig perspektiv. Som kompetansekrav trekker utredningen frem kompetanse om pasientens grunnsykdom, palliasjon og kommunikasjon med pasienter og pårørende i sårbare livssituasjoner.

European Association of Palliative Care gav i 2013 ut ett «white paper», om «Core competencies in palliative care» basert på ekspertuttalelser fra hele verden (Gamondi et al., 2013). Kjernekompetansene som blir trukket frem her er: helhetsperspektiv på livsbegrensende og livstruende sykdom, fremme fysisk velvære, møte psykologiske, sosiale og åndelige/eksistensielle behov, familieomsorg, etikk, koordinering og tverrfaglig teamarbeid, mellommenneskelig og kommunikasjonsdyktighet, selvbevissthet.

Forskning om utdanning i palliativ behandling, pleie og omsorg

Det synes å eksistere sparsomt med forskning som har kartlagt hvilken undervisning som tilbys i bachelor program i sykepleie. Studiene vi har funnet er utført i England (Dickinson, 2008; Lloyd-Williams, 2002), USA (Dickinson, 2006), Canada (Wilson, 2011), Australia (Johnson, 2009) og Canada og England (Tamlyn, 1997). Studiene har alle brukt spørreskjema med noen åpne spørsmål som datainnsamlingsmetode. Temaene studiene har vært opptatt av å kartlegge er sammenfallende og omhandler: antall timer undervisning, temaer, underviseres kompetanse, undervisningsmetoder og om palliativ behandling, pleie og omsorg ble undervist som egne kurs eller var integrert i andre kurs, e.g. (Dickinson, Clark, & Sque, 2008; Johnson, Chang, & O' Brien, 2009; Wilson, Goodwin, & Hewitt, 2011).

De fleste studiene har rapportert at antall timer undervisning i palliativ behandling, pleie og omsorg varierte stort fra skole til skole. For eksempel rapporterte Dickinson et al. (2008) at det gjennomsnittlig ble gitt 44,7 timer undervisning. Mens Johnson et al. (2009) rapporterte at 48 % av skolene oppgav 5-10 timer undervisning. Det store spriket i antall timer som undervises bekreftes og i to oppsummerings studier (Cavaye & Watts, 2014a; Pesut et al., 2014).

En rekke ulike temaer ble undervist, se tabell 3.

Tabell 3

Temaer	Nevnt i antall studier
Kommunikasjon om død og døende	4
Prinsipper i palliative care	2
Hospice bevegelsen	1
Smerte og symptomkontroll	3
Familiens behov	1
Etterlatteoppfølging, sorg, tap	4
Psykososial og emosjonell omsorg	1
Eksistensiell omsorg	3
Etiske temaer	2
Holdninger til død og døende	2
Dødsangst	1
Kulturforskjeller	2
Rollen som hjelper	2
Lovgivning	3

Forelesinger er den undervisningsform som oftest blir rapportert, men også smågruppe diskusjoner og seminarer er rapportert (Dickinson et al., 2008; Johnson et al., 2009; Lloyd-Williams & Field, 2002; Wilson et al., 2011). I følge Cavaye et al. (2014) rapporterer nyutdannede sykepleiere at ferdighetstrening er mer nyttig enn forelesing som forberedelse til å møte døende pasienter og deres familier.

De fleste studiene rapporterte at undervisning om palliativ behandling, pleie og omsorg var integrert i andre kurs/emner og ikke som egne kurs/emner (Dickinson, 2006; Johnson et al., 2009; Tamlyn, 1997; Wilson et al., 2011).

Utarbeiding av kvalitetsindikatorer

En kvalitetsindikator¹ sier noe om kvaliteten på det området som måles. Gjennom å kartlegge hva offentlige føringer og retningslinjer mener bør være kompetansekrav, og hva forskning

¹ En kvalitetsindikator er et indirekte mål, en pekepinn, på kvalitet og sier noe om kvaliteten på det området som måles. Det er vanlig å dele kvalitetsindikatorer inn i tre typer, avhengig av om det måler strukturer, prosesser eller resultater (Helsedirektoratet 2010). En god kvalitetsindikator skal oppfylle en del grunnleggende krav: Relevant, gyldig, målbar, tilgjengelig, pålitelig og mulig å tolke, mulig å påvirke og sensitiv for endring <https://www.med.uio.no/studier/ressurser/fagsider/klok/info-fagplanutvalg/kvalitetsindikatorer.html>

rapporterer om undervisning i palliativ behandling, pleie og omsorg i bachelorprogram i sykepleie, er vi kommet fram til at tema som undervises, undervisningsmetoder, læringsutbytter, organisering og pensum utgjør relevante kvalitetsindikatorer. Kvalitetsindikatorerne inkluderer læringsutbytter, tema, undervisningsmetoder, antall timer som undervises, om palliativ behandling, pleie og omsorg er et eget kurs/emne, eller integrert i andre kurs/emner og pensum (se vedlegg 7). Disse kvalitetsindikatorerne mener vi må være tilstede for å ha kvalitet på undervisning i palliativ behandling, pleie og omsorg i bachelorprogram i sykepleie.

Kartlegging av undervisning i palliasjon ved Høgskulen på Vestlandet

Kartleggingen av bachelorprogrammene i sykepleie ved HVL er gjennomført. Kartleggingen viste seg å være mer komplisert enn først antatt da de ulike bachelorprogrammene varierer mye i struktur og inndeling i emner. Derfor gir ikke denne kartleggingen en fullstendig oversikt over de ulike bachelorprogrammenes undervisningsopplegg innen palliasjon.

Læringsutbytter, innhold og undervisningsmetoder

Læringsutbyttene² skal si noe om forventet læringsutbytte hos studenten ved fullført emne/studie. Kartleggingen så langt viser at læringsutbyttene innen palliativ behandling, pleie og omsorg er ulikt formulert, eksempelvis: «kunnskap om helhetlig omsorg til pasienter og deres pårørende i livets slutfase», eller «... omsorg ved livets slutt...». Læringsutbyttene er også i ulik grad konkretisert, ved at noen bachelorprogram har flest overordnede læringsutbytter, som omfavner større tema, mens andre har læringsutbytter som spesifikt inkluderer begrepet palliativ behandling, pleie og omsorg.

Når det gjelder temaer, viser kartleggingen at alle bachelorprogrammene har undervisning om omsorg ved livets slutt i 1.studieår. I tillegg har alle bachelorprogrammene undervisning i palliativ behandling, pleie og omsorg. Forelesninger er den vanligste undervisningsmetoden, ellers varierer undervisningsmetodene mye fra simulering, refleksjonsgrupper, casearbeid, seminardager osv. Se oversikt i tabell 4

²Læringsutbytte - Det en person vet, kan og er i stand til å gjøre som et resultat av en læringsprosess. Læringsutbytte er beskrevet i kategoriene kunnskap, ferdigheter og generell kompetanse. Nivået på læringsutbyttet er avhengig av kompleksiteten av kunnskapen, ferdigheten og den generelle kompetansen <https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/kd/vedlegg/kompetanse/nkr2011mvedlegg.pdf>

Tabell 4

KVALITETSINDIKATORER	DE ULIKE BACHELOR PROGRAM I SYKEPLEIE I HVL				DESENTR
	HAUGESUND	STORD	FØRDE	BERGEN*	BG
Palliative care	X	X	X	X	X
Fysisk symptomlindring	X	X	X	X	X
Helhetlig symptomlindring	X	X	X	X	X
Terminal fase	X	X	X	X	X
Kommunikasjon og relasjon	X	X	X	X	X
Pårørende omsorg	X	X	X	X	X
Sorg og etterlattearbeid	X	X			X
Tverrfaglig samarbeid	X	X			X
Etikk og etiske dilemma	X	X	X		X
Selvutvikling	X				
Kulturforskjeller					X
UNDERVISNINGSMETODER					
Forelesinger	X	X	X	X	X
Refleksjonsgrupper	X	X			X
Case studier			X	X	
Smågruppe diskusjoner	X				
Film med etterfølg diskusjon	X	X			
Rollespill	X				
Simuleringslæring	X				X
Praksis	X	X	X	X	X
Selv styrte aktiviteter	X				

* Bergen er ikke godt nok kartlagt på alle utdanningsår.

Diskusjon

Prosjektets formål har vært å kartlegge og videreutvikle utdanningskvalitet innen fagområdet palliativ behandling, pleie og omsorg for bachelorstudenter i sykepleie i HVL. I diskusjon drøftes forslag til kvalitetsindikatorer, læringsutbytter, faglig innhold og undervisningsmetoder utfra vår kartlegging, nasjonale føringer og forskning, og oppsummerer med anbefalinger for å sikre utdanningskvalitet i et nytt bachelorprogram innen palliativ behandling, pleie og omsorg i HVL.

Kvalitetsindikatorene

Av føringer og retningslinjer er det særlig Handlingsprogram for palliasjon i kreftomsorgen (Helsedirektoratet, 2015) og EAPC's artikkel (Gamondi et al., 2013) som fremlegger hva kompetansekrav som bør være gjeldende for helsepersonell som arbeider med pasienter og deres familier i palliativ fase. Kompetansekravene i disse to dokumentene er i stor grad sammenfallende. En av forskjellene i de to dokumentene sine kompetansekrav er Handlingsprogrammet sitt krav om kompetanse i «informasjon til pasient og pårørende», mens EAPC artikkelen har krav om «mellommenneskelig kommunikasjonsdyktighet». Forskningsartiklene har og rapportert at kommunikasjon er et viktig tema ved palliativ behandling, pleie og omsorg (Dickinson et al., 2008; Johnson et al., 2009; Tamlyn, 1997; Wilson et al., 2011). Siden vårt fokus er sykepleie, og pasient og pårørende er i en sårbar livsfase, har vi valgt å bruke begrepet «kommunikasjon og relasjon». EAPC artikkelen hadde også med kompetansekrav i forhold til etikk og selvbevissthet. Dette blir og trukket fram i forskningsartiklene (Tamlyn, 1997; Wilson et al., 2011), men er ikke nevnt i Handlingsprogrammet. Vi mener at etikk og selvutvikling er viktig for å oppøve sykepleierstudentenes kompetanse i palliativ behandling, pleie og omsorg, også sett i lys av studier som rapporterer at studentene føler seg uforberedt og engstelige i møter med alvorlig syke og døende pasienter (Cavaye & Watts, 2014b; Charalambous & Kaite, 2013; Gillan et al., 2014). Vi har derfor tatt dette med i våre kvalitetsindikatorer.

EAPC artikkelen har ikke vært tydelig på hva som kreves ifht kompetansekravene på de ulike utdanningsnivåene. Her har Handlingsprogrammet vært tydeligere ved å spesifisere hva grunnleggende palliasjon (bachelornivå) skal ivareta. Uansett har arbeidet med å bestemme hva som skulle være kvalitetsindikatorer på bachelornivå medført engasjerte diskusjoner og utfordringer for prosjektgruppen. Det har og vært en utfordring at noen av temaene, som omtales både i føringer og forskning, er generelle, dvs. de undervises innenfor ulike emner i sykepleierutdanningen. Samtidig er det sider ved noen av disse temaene som er spesifikke for fagfeltet palliativ behandling, pleie og omsorg. Også her har vi gjennom diskusjon kommet frem til enighet.

Læringsutbyttene

Kartleggingen har vist at læringsutbyttene innen palliativ behandling, pleie og omsorg er ulikt formulert og konkretisert ved de ulike bachelorprogrammene. Internasjonal forskning viser at sykepleiestudentene er uforberedte og engstelige i møte med døende pasienter (P. Alt-Gehrman, 2017; Cavaye & Watts, 2014b; Charalambous & Kaite, 2013; Gillan et al., 2014). NOU 2017:16 fastslår at helsepersonells kompetanse innen palliasjon må styrkes, og foreslår at utdanningene må ha tydelige læringsutbytter som anerkjenner palliasjon som fagfelt. I 2017 kom en ny forskrift om felles rammeplan for helse- og sosialfagutdanninger (sosialfagutdanninger, 2017). Denne har ikke spesifikke læringsutbytter ifht palliativ

behandling, pleie og omsorg. Det blir derfor viktig at de nasjonale retningslinjene for den enkelte utdanning, som skal utarbeides på bakgrunn av forskriften, har tydelige og konkrete læringsutbytter innen palliasjon. Tydelige og konkrete læringsutbytter, både i teoretiske og praktiske emner, felles for alle bachelorprogrammene i sykepleie ved HVL, vil kunne signalisere til sykepleierstudenter og undervisere at fagfeltet er viktig. Dette vil i neste omgang kunne styrke undervisningen i palliativ behandling, pleie og omsorg, og bidra til økt kompetanse og trygghet hos nyutdannede sykepleiere i arbeid med pasienter og pårørende i palliativ fase. Læringsutbyttene kan for eksempel ta utgangspunkt i kvalitetsindikatorerne som er utarbeidet av prosjektgruppen, for å kvalitetssikre utdanningens kompetansekrav som bl.a. NOU 2017:16 understreker.

Faglig innhold

Kartleggingen av bachelorprogrammene ved HVL har vist at alle har undervisning om omsorg ved livets slutt i første utdanningsår. Dette er i tråd med Brajtman, Fothergill-Bourbonnais, Casey, Alain, and Fiset (2007), som understreker at sykepleiestudenter trenger å lære om omsorg ved livets slutt første studieåret, og også få tema gjentatt gjennom hele utdanningen. Spesifikk undervisning om palliativ behandling, pleie og omsorg er integrert i undervisning om kreftsykdom i noen bachelorprogram, andre har separat undervisning om palliasjon. Palliativ behandling, pleie og omsorg er et eget fagfelt, og skal gjelde uavhengig av diagnose ved livstruende sykdom og ved forestående død (Helsedirektoratet, 2015; NOU 2017:16, 2017). Det synes derfor viktig at undervisningen i palliasjon ikke utelukkende knyttes til undervisning om kreft. Ingen bachelorprogram har spesifikk undervisning om palliasjon til barn, som er et helsepolitisk satsningsområde (NOU 2017:16, 2017). Av tabell 4, kan det se ut som om de fleste tema innen palliativ behandling, pleie og omsorg er dekket i de fleste bachelorprogram ved HVL. For øvrig viser kartleggingen og at noen tema mangler ved noen bachelorprogram, for eksempel undervisning om «sorg og etterlatte arbeid» og tverrfaglig samarbeid. Tverrprofesjonell samarbeidslæring er et område som bør prioriteres mer i undervisning i palliasjon både fordi palliasjon er tverrfaglig i seg selv (NOU 2017:16, 2017), men også for at studenter skal lære av hverandre sin fagkompetanse og lære å samarbeide i løpet av studiet (Kunnskapsdepartementet, 2012). Kartleggingen av temaer som undervises er for øvrig upresis, da det kan tenkes at noen prosjektmedarbeidere kun har notert tema som spesifikt undervises innen palliasjon, mens andre og har notert tema som er integrert i andre temaer. Her gjenstår et stykke arbeid for å spesifisere hva som skal noteres som tema innen palliasjon.

Undervisningsmetoder

Kartleggingen viser at forelesninger er den mest brukte undervisningsformen innen palliativ behandling, pleie og omsorg ved HVL. Dette er i tråd med forskningslitteraturen (Dickinson et al., 2008; Johnson et al., 2009; Lloyd-Williams & Field, 2002; Wilson et al., 2011). Særlig noen bachelorprogram ved HVL skiller seg ut ved at en rekke ulike undervisningsmetoder anvendes (se tabell 4). De øvrige bachelorprogrammene anvender, foruten praksis, kun 1 til 2 andre undervisningsmetoder. Gillan et al. (2014) hevder i en review at det er behov for å utvikle mer varierte undervisningsstrategier som fremmer aktiv og eksperimentell læring om omsorg ved livets slutt. Forskningslitteraturen diskuterer forøvrig hvilke undervisningsmetoder som er best egnet til å forberede sykepleierstudenter til arbeid med pasienter og pårørende med behov for palliasjon (J. Carmack, N. & S. Kemery, 2018; Cavaye

& Watts, 2014b; Gillan et al., 2014). J. Carmack, N. and S. Kemery (2018) understreker at opplæringsaktiviteter innen palliativ behandling, pleie og omsorg bør inkludere element av undervisning, refleksjon, kliniske erfaringer og simulering med fokus på tverrfaglighet. Brien, Legault, and Tremblay (2008) hevder det er vanskelig å lære kommunikasjons- og relasjonskompetanse. Det hevdes og at kommunikasjonskompetanse krever både teoretisk undervisning og praktisk trening (Cavaye & Watts, 2014b). Som sykepleier trenger en også å gjenkjenne og konfrontere sine egne reaksjoner på død, før en kan hjelpe og støtte pasienter og pårørende (Dickinson et al., 2008; Josephsen & Martz, 2014). Det synes derfor viktig at HVL utvikler undervisningsopplegg innen palliativ behandling, pleie og omsorg som inkluderer ulike studentaktive undervisningsformer.

Konklusjon

Mål til bachelorprogrammene i sykepleie er å utdanne handlingskompetente sykepleiere på alle nivå i helsetjenesten. Norske helsepolitiske målsettinger sier videre at alt helsepersonell som har ansvar for døende pasienter skal ha grunnleggende kompetanse i palliasjon. Prosjektets kartlegging av undervisningsoppleggene innen palliasjon, sammen med diskusjon av offentlige føringer og forskning på feltet, viser at HVL kan forbedre utdanningskvalitet innen palliativ behandling, pleie og omsorg gjennom å utvikle tydelige og konkrete læringsutbytter innen fagområdet, gi spesifikk undervisning i tema palliasjon og utvikle varierte undervisningsformer som kan styrke studentenes forberedthet til møte med pasienter og pårørende i en palliativ livsfase.

Prosjektgruppen har utformet forslag til kvalitetsindikatorer, som bør kunne brukes som anbefalinger for å kvalitetssikre undervisningsoppleggene innen palliativ behandling, pleie og omsorg i bachelorprogrammene i sykepleie ved HVL. På denne måten kan bachelorprogrammene i sykepleie ved HVL være i tråd med helsetjenestens sine kompetansekrav og høyskolen sitt samfunnsoppdrag til å utdanne handlingskompetente sykepleiere innen palliativ behandling, pleie og omsorg.

Videre anbefalinger

For å videreutvikle utdanningskvalitet innen palliativ behandling, pleie og omsorg i bachelorprogram i sykepleie ved HVL synes det viktig å fortsette dette prosjektet. Prosjektgruppen ønsker å få i oppdrag å utarbeide konkrete læringsutbyttebeskrivelser innen palliativ behandling, pleie og omsorg, som kan være felles for alle bachelorprogrammene i sykepleie ved HVL. Videre bør prosjektgruppen jobbe videre med retningslinjer for når et tema kan sies å bli undervist spesifikt innen palliasjon for å kunne gjøre sammenligninger på tvers av bachelorprogram. Og prosjektgruppen bør arbeide for at varierte undervisningsformer skal bli anvendt i HVL i undervisning om palliativ behandling, pleie og omsorg.

Prosjektgruppens målsetting er også å videreutvikle prosjektet til en nasjonal kartlegging av undervisningsopplegg innen palliativ behandling, pleie og omsorg ved alle landets sykepleierutdanninger. På sikt kan det være aktuelt å sammenligne norsk sykepleierutdanning opp mot utdanningene i Norden som har mye til felles med den norske eller opp mot England som er et foregangsland innen palliasjon. Etablering av et nettverk av undervisere innen palliasjon kan være et fora til å arrangerer konferanser, utveksle erfaringer og samarbeide om forskningsprosjekter. Prosjektet kan være et eksempel til andre samarbeidsprosjekt innen HVL eller andre fusjonerte utdanninger.

Litteraturliste

- Alt-Gehrman, P. (2017). Education Provided to Undergraduate Nursing Students About End-of-Life Care. *Journal of Hospice & Palliative Nursing*, 19(6), 571-579.
- Brajtman, S., Fothergill-Bourbonnais, F., Casey, A., Alain, D., & Fiset, V. (2007). Providing direction for change: assessing Canadian nursing students learning needs. *International Journal of Palliative Nursing*, 13(5), 213-221. doi:10.12968/ijpn.2007.13.5.23491
- Brien, L.-A., Legault, A., & Tremblay, N. (2008). Affective learning in end-of-life care education: the experience of nurse educators and students. *International Journal of Palliative Nursing*, 14(12), 610-614. doi:10.12968/ijpn.2008.14.12.32066
- Carmack, J. N., & Kemery, S. (2018). Teaching Methodologies for End-of-Life Care in Undergraduate Nursing Students. *The Journal of nursing education*, 57(2), 96. doi:10.3928/01484834-20180123-06
- Carmack, J. N., & Kemery, S. (2018). Teaching Methodologies for End-of-Life Care in Undergraduate Nursing Students. *Journal of Nursing Education*, 57(2), 96-100.
- Cavaye, J., & Watts, J. H. (2014a). An Integrated Literature Review of Death Education in Pre-Registration Nursing Curricula: Key Themes. *International Journal of Palliative Care*, 2014. doi:10.1155/2014/564619
- Cavaye, J., & Watts, J. H. (2014b). Student Nurses Learning about Death, Dying, and Loss: Too Little, Too Late? *Illness, Crisis & Loss*, 22(4), 293-310. doi:10.2190/IL.22.4.c
- Charalambous, A., & Kaite, C. (2013). Undergraduate nursing students caring for cancer patients: hermeneutic phenomenological insights of their experiences. *BMC Health Services Research*, 13, 63. doi:10.1186/1472-6963-13-63
- Dickinson, G. E. (2006). End-of-life issues in US nursing school curricula: 1984–2006. *Progress in Palliative Care*, 14(4), 165-167. doi:10.1179/096992606X112360
- Dickinson, G. E., Clark, D., & Sque, M. (2008). Palliative care and end of life issues in UK pre-registration, undergraduate nursing programmes. *Nurse Education Today*, 28(2), 163-170. doi:10.1016/j.nedt.2007.03.008
- Ferrell, B. R., Coyle, N., & Paice, J. A. (2015). *Oxford textbook of palliative nursing* (4th ed. ed.). Oxford: Oxford University Press.
- Gamondi, C., Larkin, P., & Payne, S. (2013). Core competencies in palliative care: an EAPC white paper on palliative care education: part 2. *European Journal of Palliative care*.
- Gillan, P. C., van Der Riet, P. J., & Jeong, S. (2014). End of life care education, past and present: A review of the literature. *Nurse Education Today*, 34(3), 331-342. doi:10.1016/j.nedt.2013.06.009
- Helsedirektoratet. (2015). *Nasjonalt handlingsprogram for palliasjon i kreftomsorgen*. (IS-2285). Retrieved from <https://helsedirektoratet.no/Lists/Publikasjoner/Attachments/918/Nasjonalt%20handlingsprogram%20for%20palliasjon%20i%20kreftomsorgen-IS-2285.pdf>.
- Johnson, A., Chang, E., & O' Brien, L. (2009). Nursing the dying: A descriptive survey of Australian undergraduate nursing curricula. *International Journal of Nursing Practice*, 15(5), 417-425. doi:10.1111/j.1440-172X.2009.01790.x
- Josephsen, J., & Martz, K. (2014). Faculty and Student Perceptions: An End-of-Life Nursing Curriculum Survey. *Journal of Hospice & Palliative Nursing*, 16(8), 474-481. doi:10.1097/NJH.0000000000000098
- Kunnskapsdepartementet. (2008). *Rammeplan for sykepleierutdanning*. Retrieved from https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/kd/vedlegg/uh/rammeplaner/helse/rammeplan_sykepleierutdanning_08.pdf.

- Kunnskapsdepartementet. (2012). *Utdanning for velferd*. (Meld. St. 13 (2011 2012)). Retrieved from <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld-st-13-20112012/id672836/>.
- Lippe, M. P., & Carter, P. (2015). End-of-life care teaching strategies in prelicensure nursing education: an integrative review. *Journal of Hospice & Palliative Nursing*, 17(1), 31-39.
- Lloyd-Williams, M., & Field, D. (2002). Are Undergraduate Nurses Taught Palliative Care during Their Training? *Nurse Education Today*, 22(7), 589-592.
- NOU 2017:16. (2017). *På liv og død. Palliasjon til alvorlig syke og døende*. Retrieved from <https://www.regjeringen.no/contentassets/ed91baf5d25945b1a0b096c0ce376930/no/pdfs/nou201720170016000dddpdfs.pdf>.
- Pesut, I. B., Sawatzky, H. R., Stajduhar, H. K., McLeod, H. B., Erbacker, H. L., & Chan, H. E. K. (2014). Educating Nurses for Palliative Care: A Scoping Review. *Journal of Hospice & Palliative Nursing*, 16(1), 47-54. doi:10.1097/NJH.0000000000000021
- Sekse, R. J. T., Hunskår, I., & Ellingsen, S. (2018). The nurse's role in palliative care: A qualitative meta-synthesis. In (Vol. 27, pp. e21-e38).
- sosialfagutdanning, F. o. f. r. f. h.-o. (2017). *Forskrift om felles rammeplan for helse- og sosialfagutdanninger 06.09.2017 1353*. Retrieved from <https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2017-09-06-1353>.
- Tamlyn, B. D.-W. D. (1997). AN INTERNATIONAL SURVEY OF DEATH EDUCATION TRENDS IN FACULTIES OF NURSING AND MEDICINE. *Death Studies*, 21(2), 177-188. doi:10.1080/074811897202065
- Wallace, M., Grossman, S., Campbell, S., Robert, T., Lange, J., & Shea, J. (2009). Integration of End-of-Life Care Content in Undergraduate Nursing Curricula: Student Knowledge and Perceptions. *Journal of Professional Nursing*, 25(1), 50-56. doi:10.1016/j.profnurs.2008.08.003
- Wilson, D. M., Goodwin, B. L., & Hewitt, J. A. (2011). An Examination of Palliative or End-of-Life Care Education in Introductory Nursing Programs across Canada. *Nursing Research and Practice*, 2011. doi:10.1155/2011/907172

Vedlegg

Vedlegg 1 – Søknad om «Småforskmidler» 2017

Vedlegg 2 – Tildeling av «småforskmidler» 2017

Vedlegg 3 – Regnskap «småforskmidler» 2017

Vedlegg 4 – Søkord med synonym

Vedlegg 5 – Kartlegging av undervisning i palliativ behandling pleie og omsorg HVL

Vedlegg 6 – Forslag til kvalitetsindikatorer/ undervisningstemaer

Til

Høgskulen på Vestlandet,

campus Haugesund og Stord

Søknad små driftsmidler (småforsk)

Det søkes med dette om små driftsmidler (småforsk) for høsten 2017 for å utvikle en prosjektide og FoU samarbeid i «nye» Høgskulen på Vestlandet (HVL), campus Stord/Haugesund og Førde. Søknaden innbefatter konkret samarbeid mellom ansatte ved nye campus Høgskulen på Vestlandet (Haugesund og Førde), - og videre i prosessen vil det arbeides for at ressurspersoner fra campus Bergen, Stord og studentrepresentant blir integrert. Prosjektet kan på sikt bli et større nasjonalt eller internasjonalt forskingsarbeid med potensiale for ekstern finansiering.

Bakgrunn for prosjektsøknaden:

I lys av HVLs målsetting om felles sykepleierutdanning fra 2019, ser vi et behov å kartlegge og kvalitetssikre at bachelorstudenter i sykepleie får undervisning innen fagområdet palliasjon i tråd med nasjonale og internasjonale anbefalinger. Palliasjon, også kalt lindrende behandling, pleie og omsorg fremmer livskvalitet for alvorlig syke og døende gjennom fokus på symptomkontroll, og andre utfordringer av psykisk, sosial eller eksistensiell karakter (WHO 2015). Med andre ord krever palliasjon kompetanse innen alle områdene i sykepleie. Rammeplan for sykepleierutdanning peker på at bachelorutdanningen skal sikre at alle nyutdannede sykepleiere har grunnleggende kunnskap om lindrende behandling (Kunnskapsdepartementet, 2008), og det samme legger Nasjonalt handlingsprogram innen kreftomsorg og lindrende behandling (2015) og The European Association for Palliative Care (EAPC) White Paper om utdanning innen palliasjon(2004) vekt på. Så vidt vi kjenner til er det per i dag ikke gjort noe kartleggingsarbeid i Norge om grunnutdanningenes undervisningstilbud innen palliasjon, og om den er i tråd med nasjonale og internasjonale retningslinjer. Nasjonale føringer, politiske dokument og forskning retter søkelys på behov for kompetanseheving innen palliasjon hos ferdig utdannet helsepersonell (Helsedirektoratet, 2015; Meld. St. 26 (2014-2015), ; Meld. St. 29 (2012–2013),), og i mindre grad rettes fokus på kompetanseutvikling hos studenter i forhold til arbeid med til alvorlig syke og døende. Samtidig viser forskning at sykepleierstudenter opplever manglende forberedthet til å ivareta døende, og har bekymringer rundt hvordan slike pasientsituasjoner skal håndteres (Gillan, Riet, & Jeong S., 2014; Lippe & Carter, 2015). Studentene er redde for ikke å strekke til, egne reaksjoner og er bekymret for å miste kontroll. De lurer på om de har nok mot til å nærme seg pasienten og familiemedlemmer, og om de klarer å anvende egne erfaringer ifølge Ek, Westin, Prahl, Österlind, Strang, Bergh, Henoch & Hammarlund (2014).

Formål:

Vi ønsker derfor med dette prosjektet å kartlegge utdanningskvalitet innen fagområdet palliasjon på HVL for videre å sikre at undervisningen er i tråd med retningslinjer, relevant for arbeidslivet og helst i forkant med å presentere ny viten. Målet er å utdanne handlingskompetente studenter som sikrer pasienter og pårørende god kvalitet innen grunnleggende palliasjon på alle nivå i helsetjenesten. Til sammenligning med andre land i Europa er for eksempel andelen hjemmedød i Norge blant de laveste, samtidig er hjemmedød ofte et ønske hos pasient og pårørende (Brenne & Estenstad, 2016).

I første omgang er målet å gjennomføre et prosjekt på HVL for å kartlegge hvilket undervisningstilbud som gis, hvor i utdanningen studentene presenteres for tematikken, antall timer pensum mm. Vi anser dette som relevant arbeid som kan integreres i revidering av bachelorutdanningen frem mot felles utdanning i HVL fra 2019. Videre er målet å utvikle kriterier for å kartlegge kvaliteten på undervisning i palliasjon på bachelornivå nasjonalt. Det blir beskrevet litt senere.

Prosjektet kan senere videreutvikles til et nasjonalt prosjekt med målsetting om å kvalitetssikre at bachelorutdanningene i Norge tilbyr grunnleggende palliasjon i tråd med Rammeplan for sykepleierutdanningen (Kunnskapsdepartementet, 2008), Nasjonalt Handlingsprogram innen kreftomsorg og lindrende behandling (2015) og EAPC White Paper om utdanning innen palliasjon (2004). Meld. St. 16 Kultur for kvalitet i høyere utdanning beskriver at departementet på sikt vil redusere bruken av rammeplaner, og isteden anbefale at utdanningskvaliteten sikres gjennom at institusjonene og fagmiljøene lager retningslinjer for utdanningene i sammen med helse- og velferdstjenestene (Meld. St. 16 (2016–2017), s. 94). Et nasjonalt samarbeid mellom utdanningsinstitusjoner og fagmiljø vil gjerne kunne demme opp for kompetansebehovet innen palliasjon som beskrives i politiske dokument (Meld. St. 16 (2016–2017), 2016; Meld. St. 29 (2012–2013)). Et utvidet prosjekt, ved ny søknad, vil kunne resultere i publisering av i hvert fall to artikler; en review artikkel og en om kartleggingen av undervisning i palliasjon i alle sykepleierutdanningene i Norge.

Som synergieffekt av prosjektet er det et ønske å få etablert et nasjonalt nettverk av fagpersoner som underviser studenter innen palliasjon, gjerne tverrfaglig, inkludert aktuelle videreutdanninger. Vi kjenner til at det har vært etablert et slikt nettverk for videreutdanningene innen palliasjon, men at det pr i dag ikke er aktivt. Et slikt nettverk vil kunne være fora for å arrangerer konferanser, utveksle erfaringer og samarbeide om forskningsprosjekter.

Det kan på sikt være aktuelt å sammenligne den Norske sykepleierutdanningen opp mot utdanningene i Norden som har mye til felles med den Norske eller opp mot England som er et foregangsland innen palliasjon.

Vi viser til vedlegg 1 og 2 med detaljert aktivitetsplan og budsjett for del 1 i prosjektet, som det her søkes midler til.

Formål med delprosjekt 1 som det søkes smådriftsmidler til:

- Kartlegge hva som undervises ved ulike campus HVL innen palliasjon
- Kartlegge hva ulike nasjonale og internasjonale føringer og retningslinjer sier palliasjon skal være

- Utvikle kriterier/sjekkliste for å vurdere undervisningsopplegg innen palliasjon, og kunne gjennomføre en landsomfattende kartlegging

Metode

- Gjennomføre systematisk litteratursøk etter;
- nasjonale og internasjonale føringer og retningslinjer på hva palliasjon skal være
- kartlegge sykepleiestudenters forberedthet ifht yte «grunnleggende palliasjon»
- Utarbeide kriterier/ sjekkliste m/ utgangspunkt i Nasjonalt handlingsprogram for palliasjon i kreftomsorgen (2015), hva er «grunnleggende palliasjon»?
- Skrive rapport over resultater delprosjekt 1
- Skrive prosjektplan for å søke om midler til å gjennomføre landsdekkende kartlegging

Aktuelle samarbeidsparter i prosjekt- og referansegruppene

Om vi får tildelt midler, ønsker vi å involvere en studentrepresentant i prosjektgruppen da de er de som vet «hvor skoen trykker». Vi vil også forsøke å få med en representant fra campus Bergen og Stord.

I referansegruppen er Kompetansesenteret i lindrende behandling i Helse Vest (KLB) en viktig aktør å inkludere da deres målsetting er å bidra til planarbeid, jobber for kompetanseheving i alle ledd i helsetjenesten, og de har god oversikt over det palliative fagfeltet nasjonalt og internasjonalt. Kontaktperson er undervisningssykepleier Ann - Kristin Øren. Mer lokalt kan FOUSAM representert ved Astrid Håland være aktuell med tanke på forankring til praksisfeltet. Førsteamanuensis Sidsel Ellingsen ved VID campus Bergen jobber med videreutdanning innen palliasjon, og har stilt seg positiv til prosjektarbeidet. Hun påpeker viktigheten av at videreutdanningen kjenner til hva bachelorutdanningen har av undervisning.

Søkernes publikasjonsliste innen palliasjon er vedlagt i vedlegg 3.

Om det er spørsmål eller behov for mer informasjon, ta kontakt med Sølvi A. Eide Lunde, solvi.lunde@hvl.no, eller Kristin Valen, kristin.valen@hvl.no.

Håper dere ser med velvilje på søknaden vår.

Med vennlig hilsen

Kristin Valen
Fjose

Sølvi Eide Lunde

Marianne

Vedlegg

Litteraturliste

- Brenne, A. T., & Estenstad, B. (2016). Hjemmedød. In S. Kaasa, & H. Loge (Eds.), *Palliasjon : Nordisk lærebok* (2nd ed., pp. 161-171). Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Ek, K., Westin, L., Prahl, C., Österlind, J., Strang, S., Bergh, I., . . . Hammarlund, K. (2014). Death and caring for dying patients: Exploring first-year nursing students' descriptive experiences. *International Journal of Palliative Nursing*, 20(10), 509-515.
- European Association for Palliative Care (EAPC). (2004). Core competencies in palliative care: An EAPC white paper on palliative care education. Retrieved from <http://www.eapcnet.eu/Themes/Education/EAPCWhitePaperonEducation.aspx>
- Gillan, P. C., Riet, P. J., & Jeong S. (2014). End of life care education, past and present: A review of the literature. *Nurse Education Today*, 34, 331-342.
doi:<https://doi.org/10.1016/j.nedt.2013.06.009>
- Nasjonalt handlingsprogram med retningslinjer innen palliasjon i kreftomsorgen, (2015). Retrieved from <http://www.helsebiblioteket.no/retningslinjer/palliasjon/forord>
- Kunnskapsdepartementet. (2008). Rammeplan for sykepleierutdanning . Retrieved from http://www.regjeringen.no/nb/dep/kd/dok/rapporter_planer/planer/2006/rammeplaner-for-hoyere-utdanning.html?id=5873022
- Lippe, M. P., & Carter, P. (2015). End-of-life care teaching strategies in prelicensure nursing. *Journal of Hospice and Palliative Nursing Education: An Integrative Review*, 17(1), 31-39.
doi:10.1097/NJH.0000000000000118
- Meld. St. 16 (2016–2017). (2016). Kultur for kvalitet i høyere utdanning. Retrieved from <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-16-20162017/id2536007/>
- Meld. St. 26 (2014-2015).Fremtidens primærhelsetjeneste - nærhet og helhet. Retrieved from <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-26-2014-2015/id2409890/>
- Meld. St. 29 (2012–2013).Morgendagens omsorg. Retrieved from <http://www.regjeringen.no/nb/dep/hod/dok/regpubl/stmeld/2012-2013/meld-st-29-20122013.html?id=723252>

Vedlegg 1 - Aktivitetsplan for prosjektet

Plan	Tidsplan	Kommentarer
<p>Etablere prosjektgruppe og referansegruppe</p> <p>Forankre prosjektet i ledelsen</p>	<p>September 2017</p>	<p>Aktuelle deltagere i prosjektgruppen:</p> <p>HVL campus Haugesund:</p> <p style="padding-left: 40px;">Sølvi Eide Lunde, høyskolelektor</p> <p style="padding-left: 40px;">Kristin Valen, stipendiat</p> <p>HVL campus Førde:</p> <p style="padding-left: 40px;">Marianne Fjose, stipendiat</p> <p>HVL Campus Stord: Ikke avklart</p> <p>HVL campus Bergen:</p> <p style="padding-left: 40px;">Ikke avklart</p> <p>Studentrepresentant</p> <p>Ikke avklart</p> <p>Referansegruppe:</p> <p>VID Campus Bergen: Ikke avklart</p> <p>VID, campus Bergen</p> <p>Sidsel Ellingsen, Førsteamanuensis</p> <p>FOUSAM / Utviklingscenter for sykehjem og hjemmetjenester i Helse Fonna Astrid Håland, leder?</p> <p>KLB Ann-Kristin Øren, undervisnings sykepleier</p>
<p>Systematisk litteratursøk; retningslinjer nasjonalt/ internasjonalt &</p>	<p>Høsten 2017</p>	

sykepleiestudenters forberedthet ifht palliasjon		
Utforme prosjektplan	Høsten 2017	
Utforme sjekklister	Høsten 2017	
Kartlegge undervisningsopplegg i palliasjon ved de 4 campusene i HVL	Høsten 2017	Utarbeide spørreskjema/intervjuguide?
Analysere datamaterialet	Våren 2018	
Skrive projektrapport, del 1	Våren 2018	
Formidle resultat av prosjektet til ledelsen helse- og sosialfag, HVL	Våren 2018	Evt. bruke resultat i revidering av bachelorutdanningen i HVL
Evt søke eksterne midler nasjonalt og på sikt evt internasjonalt samarbeid (del 2 i prosjektet)	Våren 2018?	
Evt. artikler/publisere	Høsten 2018	

Vedlegg 2 – Budsjett del 1 i prosjektet

Budsjett		
2 x2 Samlinger i Bergen inkludert overnatting	Reise: 2 deltagere fra Haugesund 1500 x 2 – 3000 kr 1 deltager fra Førde 1000 x 2 – 2000 kr 1 deltager fra Stord 1000 x 2 – 2000 kr	
	Overnatting: For tre tilreisende personer 1500 x 6 = 9000 kr	Prosjektgruppen

	Lunsj på Campus Kronstad 6 personer x 4 dager 1500 kr	
	Total sum: 17500	Reiser/ overnatting for studentrepresentant ikke lagt inn

Vedlegg 3 – Publikasjonsliste

Austreim, Mette Hermansen; Lofthus, Kjersti Hjelmervik; Lunde, Sølvi Anne Eide. (2015). Sluttrapport Eksistensiell/åndelig omsorg for alvorlig syke og døende i kommunehelsetjenesten 01.10.12 - 31.12.14. Akrdal: Tysvær kommune 2015

Prosjektrapport: http://www.helsetorgmodellen.net/wp-content/uploads/2015/02/%C3%A5ndelig_omsorg_sluttrapport_01.2015.pdf

Fjose³, M., Eilertsen, G., Kirkevold, M., Grov, EK. A Valuable but Demanding Time, Family Life During Advanced Cancer in an Elderly Family Member. *Advances in Nursing Science* 2016 ;Volum 39.(4) s. 358-373

Galek, J., Gjertsen, M. Systematisk Kartlegging av smerter hos demente- en sykepleie utfordring. *Tidsskriftet sykepleien* 2011; Volum 99.(13) s. 62-64

Gjertsen, M. (2010). Betydningsfulle relasjoner: Hvordan personer som lever med kreft opplever relasjonen til sine nærmeste. Masteroppgave. Monografi. (2010)

Gjertsen, M., Velthuijs, M. Bruk av humor i kreftomsorgen. *Tidsskriftet sykepleien* 2014 (1) s. 54-56

Haraldseid, Gunn; Håland, Astrid; Lunde, Sølvi Anne Eide. (2013). Samhandling om palliasjon i Helse Fonna-regionen: hvordan har felles FoU-enhet bidratt til økt samhandling om palliasjon? *Omsorg: Nordisk tidsskrift for Palliativ Medisin* 2013 ;Volum 30.(2) s. 35-40

Lunde, S. A. E. (2016). Den varlege samtalen - ivaretaking av eksistensiell og åndeleg omsorg. *Omsorg: Nordisk tidsskrift for Palliativ Medisin* 2016; Volum 33.(1) s. 37-40

Lunde, S. A. E. (2015). Fagutvikling innan eksistensiell/ åndeleg omsorg. I Gerd Bjørke (red.). *Forskning og utviklingsarbeid innan høgskoleutdanning - framgangsmåtar. Ei essaysamling om metodetilnærmingar innan førstelektorkvalifisering* (HSH-rapport 2015/4). <https://brage.bibsys.no/xmlui/bitstream/handle/11250/281104/1/Rapport.pdf>

Lunde, Sølvi Anne Eide; Austreim, Mette Hermansen; Risvold, Martin (2014). "Det handler om å våge" - om å tilrettelegge for samtale om eksistensielle og åndelige tema

³ Marianne Fjose skiftet etternavn fra Marianne Gjertsen i 2014

og bruk av "HOPE-modellen". Høgskolen Stord/Haugesund og Prosjekt: Eksistensiell/ åndelig omsorg i kommunehelsetjenesta

<https://www.youtube.com/watch?v=ZdMsQAtZv3U&feature=youtu.be>

Lunde, Sølvi Anne Eide; Helgesen, Ragnhild; Mæland, Marie. (2012). Individuell plan – hjelp til å skape orden i en kaotisk hverdag. *Kreftsykepleien* 2012 ;Volum 2. s. 30-33

https://sykepleien.no/sites/sykepleien.no/files/electronic-issues/articles/individuell_plan_-_hjelp_til_skape_orden_i_en_kaotisk_hverdag.pdf

Valen, K., Sørhus, G., Wilhelmsen, S. (2009) *Omsorg for døende og deres pårørende - Et interkommunalt praksisutviklingsprosjekt mellom Tysvær kommune, Vindafjord kommune og Høgskolen Stord/Haugesund.*

Prosjektrapport: <https://brage.bibsys.no/xmlui/handle/11250/150748>

Valen, K. Ytrehus, S. Grov, E.K. (2011) *Tilnærminger anvendt i nettverksgrupper for kompetanseutvikling i det palliative fagfeltet. Vard i Norden*

<https://brage.bibsys.no/xmlui/handle/11250/142381>

Valen, K. (2012) *Gammelt fag i ny drakt – hva kjennetegner kunnskapsgrunnlaget i dagens palliative fagfelt? Essay i vitenskapsteori* <http://brage.bibsys.no/xmlui/handle/11250/150756>

Valen, K. (2014) *Palliasjon - et nytt fagområde innen sykepleierutdanning. Essay om utviklingsarbeid som metode* [2015/4 Forskning og utviklingsarbeid innan høgskolen - framgangsmåtar: Ei essaysamling om metodetilnærmingar innan førstelektorkvalifisering](#)

Småforsk midler – høst 2017

Kristin Valen, Sølvi Eide Lunde, Marianne Fjose – AHF

Viser til din søknad om små driftsmidler. Det er gjort følgende bevilgning til aktiviteter skissert i søknad:

Sak 2017: 17/01276

NAVN	Bevilgning h17	Prosjekt-nummer	PROSJEKT	KOSTNADER
Kristin Valen, Sølvi Eide Lunde, Marianne Fjose	8.000,-	3501409	Utvikle en prosjektide og FoU samarbeid i «nye» Høgskulen på Vestlandet (HVL), campus Stord/Haugesund og Førde. Kartlegge utdanningskvalitet innen fagområdet palliasjon på HVL for videre å sikre at undervisningen er i tråd med retningslinjer, relevant for arbeidslivet og helst i forkant med å presentere ny viten.	Reise, overnatting for 1/en samling.

Det bevilges midler til **en samling**. Flere møter oppfordres gjennomført som Skypemøter. Småforsk midlene er i utgangspunktet forbehold tilsette i nærregion S/H, da midlene er restmidler fra gamle HSH. Det er derfor ikke urimelig å forvente at deltagere fra andre Campus/nærregioner i HVL får finansiering fra sine tilhørende enheter. Det forventes også at den evaluering/ kartlegging som blir utført, får en form slik at det blir publisert og tilgjengeliggjort f.eks. i intern skriftserie evt også eksternt.

Det var i alt 13 søknader med total søknadspott kr. 184.000,- til en ramme på kr. 100.000,-. Hvilket betyr at vi har måttet prioritere mellom søknadene. Dersom spørsmål til bevilgningen, ta kontakt med Hallstein – tlf. 53491519.

Midlene skal brukes i tråd med tildeling.
Midler overføres ikke fra det ene år til det annet.

Lykke til med prosjektet.

Vennlig hilsen
Hallstein Madsen
HVL, 06.07.2017.

Vedlegg 3 – Regnskap «småforskmidler» 2017

Oversikt regnskap prosjekt 3501409 – palliasjon bachelorutdanninga 2017

Jeg sender den oppdaterte rapporten, som viser at 3955 kr ble brukt av 8000 kr. Sendt i mail 26.01.18.

Mvh Adrienn Fodor Bøe
Økonomirådgjevar - vikar

Bilagsnr	Bilagsdato	Konto	Konto (T)	Prosjekt	Tekst	Beløp
41750257	27.11.2017	7101	Bilgodtgjørelse	3501409	Reise-20171127 nr. 7960014143 til HVL, Kronst	33
41750264	08.12.2017	7132	Tjenestereiser ikke oppgavepliktig	3501409	Reise-20171208 nr. 7960015177 til Bergen	673
41750257	27.11.2017	7132	Tjenestereiser ikke oppgavepliktig	3501409	Reise-20171127 nr. 7960014143 til HVL, Kronst	632
41750257	27.11.2017	7151	Diетtkostnad, oppgavepliktig	3501409	Reise-20171127 nr. 7960014143 til HVL, Kronst	376
11710905	23.01.2018	7199	Periodisering av reiser og diett	3501409	Periodisering SH reiser utbetalt 16.1.2018	562
11710905	23.01.2018	7199	Periodisering av reiser og diett	3501409	Periodisering SH reiser utbetalt 16.1.2018	546
11710905	23.01.2018	7199	Periodisering av reiser og diett	3501409	Periodisering SH reiser utbetalt 16.1.2018	94
93021712	16.11.2017	7352	Beverting for øvrig	3501409	prosjektsamling vedrørende palliasjon, 7. nov	485
93024335	15.12.2017	7352	Beverting for øvrig	3501409	Møte - 11. desember	555
						3955

Vedlegg 4 – Søkeord med synonym

Databaser	AMED, Academic search Premium (ASP), Medline, Cinahl m/fulltekst, Psychinfo og Cochrane Library
Avgrensninger	Engelsk språk, tidsperioden jan 2000- nov 2017
Synonymord grupper	
	Palliative care OR end-of-life care OR terminal care OR hospice care
	Nursing students OR nursing student OR nurse students OR nurse student OR pupil students OR pupil student
	Nurse education OR nurse educations OR palliative care education OR palliative care educations OR nursing education OR nursing educations OR curriculum OR curricula OR end-of-life education OR end-of-life educations OR teaching OR nurse teaching OR nursing teaching OR palliative care teaching OR end-of-life teaching OR nurse teaching strategies OR nurse teaching strategy OR palliative care teaching strategies OR palliative care teaching strategy OR end-of-life teaching strategies OR end-of-life teaching strategy OR baccalaureate nursing education OR baccalaureate nurse education OR baccalaureate nursing educations OR external degree programs, nursing OR nursing education, baccalaureate OR education, baccalaureate nursing OR educations, baccalaureate nursing OR academic training OR training, academic OR clinical competence OR competence, clinical OR competency, clinical OR clinical competency OR clinical competencies OR competencies, clinical OR clinical skills OR clinical skill OR skills, clinical OR skill, clinical OR palliative care competencies OR palliative care competence OR program evaluation OR program evaluations OR evaluation, program OR evaluations, program OR program sustainability OR program sustainabilities OR sustainability, program OR sustainabilities, program OR undergraduate nurse education OR undergraduate nursing education OR undergraduate nurse educations OR undergraduate nursing educations

Kartlegging av undervisning i palliativ behandling, pleie og omsorg ved HVL, campus

Når i studiet	Læringsutbytte	Tema	Antal timar/ sjølvstendig tema	Integrert i anna undervisning	Pensum

Vedlegg 6 – Forslag til kvalitetsindikatorer/ undervisningstemaer

- HVA ER PALLIATIV BEHANDLING, PLEIE OG OMSORG
 - Definere palliativ care
 - Faser i palliasjon (tidlig/sen palliativ fase)
 - Uavhengig av diagnose
 - Hospice filosofien som grunnlag - historikk
 - Organisering av palliativ behandling, pleie og omsorg i Norge
- SYMPTOMLINDRING
 - Smerte og symptomkartlegging og lindring
 - Kartleggingsverktøy, ex ESAS-r
 - Psykisk, sosial og åndelig/eksistensiell omsorg
- KOMMUNIKASJON OG RELASJON MED PASIENT OG PÅRØRENDE OM
 - Død og terminal fase
 - Væskebehandling
 - Forhåndssamtale
- HJELP OG STØTTE TIL PASIENTENS FAMILIE UNDERVEIS I SYKDOMSFORLØPET
- SORGARBEID OG OPPFØLGING AV ETTERLATTE
- TERMINAL FASE
 - Kunne gjenkjenne/identifisere terminal fase
 - Stell av døende og døde
 - «Livets siste dager- plan for lindring i livets siste fase»
- PASIENTFORLØP (samhandling/overganger)
 - Informasjonsflyt
 - Dokumentasjon, ex individuell plan
- TVERRFAGLIG SAMARBEID/TEAM ARBEID
- ETISKE DILEMMA
 - Eutanasi
 - Avslutte/fortsette livsforlengende behandling etc.
- SELVBEVISSTHET OG SELVUTVIKLING
 - Hvordan bli trygg i møte med pasient og familie i palliativ og terminal fase
 - Holdninger til døden og dødsprosessen
 - Hvordan egne følelser, verdier og tankesyn kan påvirke møte med pasient og familie
- KULTURFORSKJELLER/FORSTÅELSE

ANDRE VIKTIGE KVALITETSINDIKATORER:

- UNDERVISNINGSMETODER
 - Forelesinger
 - Case studier
 - Små gruppe diskusjoner
 - Film med etterfølgende diskusjon
 - Rollespill
 - Simuleringslæring
 - Praksis
 - Selvstyrte aktiviteter
- LÆRINGSUTBYTTER
- ORGANISERING
 - Antall timer som blir undervist i de ulike tema
 - Er undervisning i palliativ behandling, pleie og omsorg eget emne/kurs eller integrert i andre emner/kurs?
- PENSUM

